

Igor Rogov
Kazakistan Cumhuriyeti
Anayasa Konseyi Başkanı

Değerli Başkan, meslektaşlarım, hanımefendiler ve beyefendiler,

Öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesini 55. kuruluş yıldönümleri münasebetiyle kutlar, Anayasa Mahkemesi personeline anayasaya uygunluğun temin edilmesi hususunda başarılar dilerim. Ayrıca, bu davet ve bu konu hakkındaki deneyimlerimizi paylaşma fırsatı sundukları için de teşekkürlerimi iletmek isterim.

Hukuk devletlerinde, anayasal hükümler, devletin bireye karşı olan tutumuna ilişkin olarak, birey ve vatandaşın statüsüne ilişkin yasal düzenlemenin tüm yönlerine ilişkin çözüm için bir önkoşuldur. Bireyin, yaşamının, sahip olduğu hak ve özgürlüklerinin Anayasa ile devletin en yüksek değerleri olarak kabul edilmesi, anayasa uyarınca oluşturulmuş toplumların temelini teşkil eden ve her bireye, hukuki çerçevede kendi tutumunu seçme fırsatı (devletin yasal olarak kabul ettiği ve güvence altına aldığı) sunan devlet sisteminin temel ilkesidir. Anayasal denetimden sorumlu mercilere, günlük faaliyetlerinde bu ilkeler rehberlik etmekte ve bu mercilerin verdiği kararlar, hukukun üstünlüğü ilkesinin uygulanmasını amaçlamaktadır.

Kazakistan Anayasası uyarınca, Cumhurbaşkanı, Anayasa'nın dokunulmazlığının ve vatandaşların hak ve özgürlüklerinin sembolü ve teminatçısıdır. Bu da, devlet erklerinin tüm birimlerinin koordine şekilde çalışmasını ve bu birimlerin bireylere karşı sorumluluklarını yerine getirmesini temin eder (40. Madde).

İnsan haklarının korunması bağlamındaki hususi rol, Anayasa Konseyi tarafından üstlenilmektedir. Anayasa Konseyi, yetkilerinin bir parçası olarak, insan haklarına ilişkin anayasal hükümler kapsamında hukuk sisteminin işleminin ve nihai olarak kanunların uygulanmasının etkin bir teminatçısıdır.

Kazakistan'ın devam eden reformlar bağlamında kaydettiği gelişmenin hâlihazırdaki ilerleme hızı, anayasalcılık fikirleri ile ilkelerinin kapsamlı bir şekilde yorumlanmasına, bu fikir ve ilkelerin yayılmasına ve ulusal mevzuatta uygulanma dinamiklerine duyulan gereksinimi ortaya çıkarır.

Bu amaçla, ülkemizde anayasal reform süreci devam etmektedir. Bu sürecin mahiyeti, Devlet Başkanının bazı yetkilerinin Meclis ile Hükümet arasındayeniden dağıtılması, Hükümetin bağımsızlığının vesorumluluklarının güçlendirilmesi, bir bütün olarak siyasi sistemin demokratikleştirilmesi ve kanunların uygulandığı sistemin anayasal temellerinin modernleştirilmesidir.

Bu yıl Mart ayının 10. gününde, Cumhurbaşkanı, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik ve Eklemeler Yapılmasına Dair Kanunu imzalamıştır. Kanunda yer alan esas hükümler, ülkenin bağımsızlık alanında elde ettiği 25 yıllık tecrübeye, anayasalcılığın genel olarak kabul gören ilkelerine ve kamu görüşü ile ülkenin ulusal özelliklerine dayanmaktadır. Kanunun ana hatları, Devlet Başkanının öncüllüğünde gerçekleştirilen ülke çapındaki müzakerelerin ardından belirlenmiştir. Böylece, değişiklik önerilerinin özünü ve önemini kapsamlı bir şekilde anlamamıza olanak tanınmıştır.

Cumhurbaşkanı, kabul edilen değişikliklerin önemini dikkate alarak, söz konusu Kanunun anayasal değerlere, temel faaliyet ilkelerine ve Cumhuriyet yönetim biçimi dâhil Anayasa'ya uygunluğunun incelenmesi için Anayasa Konseyine başvurmuştur.

Anayasa Konseyi, Kanunun Anayasa ile uyumlu olduğunu ve Anayasa'da yer alan kurallara ve değerlere aykırı olmadığını teyit etmiştir.

Yapılan değişikliklerin bir kısmı, Anayasa Konseyi faaliyetlerine ilişkindir ve bugün müzakere konusu olan bazı hususları ilgilendirmektedir. Değişiklik öncesinde, anayasal denetimin yapılabileceğine karar veren merci mahkeme iken, hâlihazırda bu hak Cumhurbaşkanına verilmiştir. Cumhurbaşkanı, insan hak ve özgürlüklerini korumak ve devletin ulusal güvenliğini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü sağlamak amacıyla, kanunların veya yürürlüğe konmuş diğer yasal düzenlemelerin Anayasa'ya uygun olup olmadığını karara bağlaması için Anayasa Konseyine başvurmuştur.

Bu yeni düzenleme, Anayasa ile çizilen mevcut yasal sınırlara uygunluğun sağlanması için etkili bir araçtır ve esasen birey ve vatandaşlara anayasa ile tanınan hak ve özgürlüklerin korunmasını amaçlamaktadır.

Anayasa Konseyinin Kanun'da anılan yetkisine birden fazla yetki ilave edilmiştir – böylece, Anayasa'da yapılması teklif edilen değişiklik ve eklemelerin, halk oylamasına veya Meclise sunulmadan önce, Temel Kanun'un 91. maddesinin 2. fıkrasında yer alan gereklilikleri karşılaması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu norm, Temel Kanunun kendisi değiştirilmek suretiyle bile hiçbir koşulda değiştirilemeyecek olan ve özellikle güvence altına alınan anayasal değerlerin listesini oluşturur. Bu değerler arasında şu hususlar yer alır: devletin bağımsızlığı, Cumhuriyetin üniter niteliği ve toprak bütünlüğü, yönetim biçimi, Bağımsız Kazakistan'ın Kurucusu, Kazakistan Cumhuriyeti'nin İlk Cumhurbaşkanı – Ulusun Lideri (Elbasy) tarafından belirlenmiş olan Cumhuriyet faaliyetlerine ilişkin temel ilkeler ve Cumhurbaşkanının statüsü.

Gelecekte anayasal reformlar gerçekleştirilirken bu anayasal hükümlerin ihlal edilmemesini sağlamak amacıyla zorunlu bir anayasal denetim mekanizması faaliyete geçirilmiştir. Zira yasama düzeyinde ve daha alt düzeyde, kanun yapma ve bunların uygulanması süreçlerinde yukarıda sayılan anayasal ilkelere riayet edilmesini sağlayacak birimlerin (savcılık, yargı makamları vb.) bulunması halinde, anayasal düzeyde bu tür bir denetim mekanizmasına ihtiyaç kalmayacaktır. Bu denetim görevi hâlihazırda Anayasa Konseyine verilmiştir. Anayasa Konseyi, Anayasa'da yapılacak değişikliklerin yukarıda sayılan değerlere aykırı olup olmadığı konusunda kararını açıklayacaktır. Bu tür bir uygulama çoğu yabancı ülkede mevcuttur.

Devlet Başkanının öncüllüğünde, Anayasa'nın Cumhurbaşkanı Anayasa Konseyi kararlarına itiraz etme ve süreç ile karardaki değerlendirmeleri düzenleme hakkı veren 73. maddesinin 4. fıkrası Anayasa'dan çıkarılmıştır. Anayasa Konseyini güçlendirmeyi amaçlayan bu düzenlemenin, Cumhurbaşkanının Anayasa Konseyine olan yüksek güveninin bir tezahürü olduğu kanaatindeyiz. Bu düzenleme, anayasal denetim mekanizmasının sorumluluğunu ve anayasal denetimden sorumlu kurumun faaliyetine yönelik gereklilikleri artırmaktadır. Birçok yabancı uzman tarafından belirtildiği üzere, bu anayasal değişiklikler sonrasında, Kazakistan Anayasa Konseyi, kendisine tanınan yetkiler gereğince, bazı Avrupa ülkelerinin anayasa mahkemeleri ile eşit seviyededir.

Bu sempozyumun, mevcut sorunların anlaşılması, olumlu deneyimlerimizin paylaşılması ve ülkelerimizde vatandaşlarımızın temel

haklarının tam anlamıyla korunmasını temin etmek amacıyla yapılması gerekenlerin belirlenmesi açısından hepimize faydalı olacağı kanaatindeyim.

İlginiz için teşekkür ederim!